

„Valik teatriartikleid“ koos valikbibliograafiaga (1978, koostanud L. Vellerand).

Eessõna

Sergei Levini kriitikutöö kestis üle kolmekümne aasta. Ta oli üks väheseid eesti professionaalseid teatrikriitikuid, teatritele pühendunud inimesi, kes ei tüdinud end harimast ja arendamast ega väsinud oma kiindumusest nii raskesse ja vastuoluderohkesse elukutsesse, kui on seda elava teatri jälgija, analüüsija ja hindaja oma.

Majanduslikel põhjustel poolelijäänud Tartu ülikooli arstiteaduskond ei võitnud Sergei Levinit tagasi ka võimaluste saabumisel 1941. aastal. Juba ilmusid tema esimesed arvustused ja alates korrespondendi kohast «Sovetskaja Estonia» juures ei pannud nüüd juba teatritele andunud ajakirjanik sulge käest surmani. Välja arvatud Suure Isamaasõja rinde- ja tagala-aastad.

Töö ajalehtede «Sovetskaja Estonia» ja «Õhtuleht» toimetuses, Leningradi A. N. Ostrovski nim. Riikliku Teatriinstituudi mittestatsionaarne õppeaeg ja Eesti NSV Kultuuriministeeriumi Kunstide Valitsuse juhataja asetäitja ning draama- ja muusikateoste repertuaari toimetuskolleegiumi peatoimetaja ametikoht olid selleks teoreetiliseks ja praktiliseks kooliks, mis lisasid Sergei Levini kriitikusilmale teravust, hinnangutele usaldatavust ja soliidust.

Eesti sõjajärgne teatrikriitika on läbi teinud pika ja keerulise arengutee. Koos teatriga omandas ta uued, marksistlikud seisukohad suhtumises ellu ja kunsti. Koos teatriga liikus ta lihtsamalt keerulisemale ja sügavamale elu- ja kunstimõistmisele. Koos teatriga astus ta mööda käänakulist kasvurada, kus tuli ette ümber-hindamisi ja umbsamme. Koos teatriga olid tal oma tõusu- ja mõõnaajad.

On arvatud, et igal kriitikul on oma parimad kümme aastat. Pärast seda tahab ta juba tegelda millegi rahulikuma ja põhjapanevama. Sergei Levini viljakamad ja silmapaistvamad kriitikuaastad langevad kokku eesti teatri loomingu- ja arenguaastatega — 50-ndate aastate teisel, 60-ndate aastate esimesel poolel. Need on aastad, kus, lõpetanud teatriinstituudi ja töötades ajalehetoimetuses, varustatud värske teoreetilise pagasiga ja kuuludes ajakirjanike erksasse perre, kirjutab Sergei Levin palju žanriliselt mitmekülgset, eruditsioonirohket, julgete, kuid alati argumenteeritud hinnangutega, näidendeid ja lavastusi põhjalikult analüüsivat kriitikat.

Põhjalik "kontseptsioonikütt" on Sergei Levin alati olnud. Igale lavastusele ainumõeldava autoritruu kontseptsiooni otsimise kiring on koguni kriitiku Achilleuse kanda, millesse poleemika korral teisitimõtlemise nooled mõnigi kord sihtinud. Sergei Levini kriitikast — nagu iga kriitiku loomingu- ja arenguaastad — on leitud vaieldavat, subjektiivset. Kergemini sellepärast, et ta oma seisukohti selgesti ja, eriti nooremas põlves, kategooriliselt esitanud on. Ideelise sihikindluse ja esteetilise nõudlikkuse poolest oli Sergei Levin eesti teatri rangemaid kriitikuid. Terve ja aus vaidlemistung tema veetlevamaid kriitiku-omadusi.

Sergei Levini üks kadestamisväärsemaid oskusi oli anda kõige valjemaid hinnanguid asjaosalist solvamata. Tema viljakamad kriitikuaastad langevad aega, kus usuti kriitika otsesse abistavasse mõjusse. Seda usku ei kaotanud Sergei Levin ise kõige viimase ajani — tema nõudlikkuses peitus alati soov abistada.

Mis puutub sümpaatiasse üksikute näitlejate, aga ka kunstilaadide suhtes, oli Sergei Levin

kahtlemata subjektiivne kriitik. Üha süvenev usk ja kiindumus sügavalt läbituntud emotsionaalsesse psühholoogilise realismi teatrisse meelestas teda ükskõikseks ja eriti kriitiliseks katsetuste ja otsingute vastu, milles näitleja ei suutnud sajabrotsendiliselt sisse mängida ja põhjendada lavastaja kavatsust. Tema lemmiknäitlejad on eranditult silmapaistva ümberkehastumisvõimega «orgaanilised» ja leidlikud kunstnikud, karakterimeistrid, kes võimelised inimest avama ja kehastama kogu tema mitmekülgsuses; kõige armastatumad neist meistrid-humoristid, kellel jumalast antud and nalja teha ja nalja mõista. Sergei Levin oli neid kriitikuid, kes vaatamata rangele analüüsitavusele ei pidanud tühiseks ka kirjeldust. Tal oli teravat silma leidliku ja lööva kujundi jaoks ja ta vaevus seda kirjasõnasse jäädvustama. Nii on Sergei Levini arvustustes teatri ajaloole talletatud palju huvitavat elavat materjali.

Sergei Levin otsis ja nõudis teatrilt korduvalt oma teemat, oma nägu. 60-ndatel aastatel näis tema lemmikteatriks olevat väike, silmapaistev ansambliteater «Ugala», kes läti dramaturgis G. Priedes leidis endale kaasmõtteleja ja loomingulise innustaja. Sergei Levini tähelepanu dramaturgiale, esmajoonelisele ja vennasrahvaste dramaturgiale, oli pidev, hoolas ja nõudlik. Seda eriti ministriumiaastatel, kus loova töö raskuspunkt kaldus kriitikalte teatrite repertuaarivaliku juhtimisele ja koordineerimisele.

Repertuaari aktuaalsuse nõue tulenes Sergei Levini kriitikas algusest peale vaataja huvide mõistmisest ja arvestamisest. Teatrisündmuses hindas ta kõigepealt elusündmust. Ta püüdis ise näha ja teatrile näidata vaataja tegelikke huvisid ja ootusi. Korduvalt osutas ta teatrihuvi languse olulistele põhjustele — etenduste kunstilisele keskpärasusele ja patustamisele elutõe vastu. Sergei Levin on üks neid kriitikuid, kes pole hoidunud vaidlemast autoriteetidega või kõnelemast meie teatrielu kõige valusamatest probleemidest. Seejuures alati püüeldes üldistusele. Mõistus ja eruditsioon on teda tõuganud kontseptsioonide lahkamisele, emotsioon ja intuitsioon — näitleja jälgimisele, hindamisele, tema loominguliste võimaluste, vajaduste ja perspektiivide kaalumisele. Sest oma loominguliselt natuurilt oli Sergei Levin kunstnik, kui nii võib öelda — kriitik-näitleja.

Oma pika kriitiku-elu jooksul on S. Levin viljelnud paljusid žanreid — alates meeleolukast lühiportreest või huvi tekitavast esietenduse eelteatest ning lõpetades kokkuvõtlike üldistavate hooajaülevaadete ja teatriteoreetiliste arutlustega. Käesolevas kogumikus on püütud esitada Sergei Levini parimat kriitiku oma nägu. Tema mitmeilmelisuses ja põhimõttetruuduses. Püütud osutada ühe tõsise teatrimehhe heitlusele aja ja arengu radadel.

Koostaja